

A „Dopolavoró”.

A magyar kir. kormány részvétele a bruxellesi „Munkautáni kongresszuson”, időszerűvé teszi a ma még egyedül működő ily szerv: a fascista Dopolavoró célkitűzéseit és munkájának eredményeit ismertetni. Egyszersmind feleletet kell keresnünk arra a kérdésre is, hogy mely működő intézményünket bízhatnók meg hazai hasonló szervünk megszervezésével.

Amikor a „Cselekvés iskolája” oldalain foglalkozunk vele, mondanunk sem kell, hogy nem a pártpolitika esetleges érvényesülését, hanem kizárólag a dolgozó osztály jelentős kulturális hasznát, felemelését látjuk benne, függetlenül attól, hogy kevernek-e majd bele politikumot, vagy sem.

Ha végig tekintünk a nyilván terein, kutatva azt a kultúr-sznobizmustól mentes, a tömeg átlagműveltségét és az ebből folyó kultúrgrádusait tényleg ismerő szervezetet, fenntartás nélkül mutathatunk rá a budapesti és általános magyar Népművelésre, — vagy ha így jobban ismernék: a Népművelési Bizottságokra, — mint olyanra, aki joggal jelentkezhethet a magyar Dopolavoró megszervezőjeként. Ez az a szerv, amelyik először kísérelte meg hozzáférközni a dolgozó lelkéhez és adni neki mindent, amit a régelejtett iskola, a párt, vagy pénztárca állás szerinti újság, (nem utolsó szempont a 4 filléres újság hatása), a rossz filléres dírdúr irodalom és nemzetközi színház, mozi nem tud megadni. Kielégíteni az iskolából kinőttek kultúr-sznóbizomját, adni nekik egyetemet, annak külső habitusa nélkül; adni nekik színházat, operát moziáron és kötelező frakk nélkül; adni hatolni a dolgozók lelkébe, kifürkészni a munkás — többnyire tudatalatti — óhajait és lassan, másfél évtized közös munkájában összeforrt, specializálódott munkatársakkal, előadókkal biztosítani a folytonos érdeklődést; ez a Népművelés munkája. Ki volna tehát méltóbb arra, hogy megkapja a vezetést a magyar munkásság kulturális és — nem antagonizmus, — szociális nevelését célzó szervezetnek. Hogy ezt a merész — mondhatnám, — követelést elég komolyan alá is tudjam támasztani, szükséges, hogy ismertessem a Dopolavoró szervezetét, célját és eszközeit.

A neve nálunk nem ismeretlen. Akik azonban olaszul nem beszélnek, valószínűleg nem igen tudják, hogy magyarra értelmesen le nem fordítható és neve szolgai módon nem használható, mert szó szerint: „munkautáni“-t jelent. Alább kitűnőleg azonban értelme nagyon is találó.

Tévednénk, ha azt hinnénk, hogy a Dopolavoró kizárólag olasz eredetű. Mussolini is nem egy külföldi példára támaszkodott megszervezésénél, de ellentétben a hazánkban — sajnos —

igen gyakori szolgai átvételtől, ő nem bódult meg, hanem ki-szedte mindegyikből azt, ami az olasz nép egyetemére áldásos, az olasz lélekkel összeegyeztethető, az olasz faj temperamentu-mához elég rugalmas volt, és hozzáadva a háború, az azt kö-vető kommunizmus, majd a fascista forradalom leszűrt tapasztalatait, alkotta meg az „*Opera Nazionale del Dopolavoro*“-t.

Ha figyelmesen tanulmányozzuk szervezetét, és átböngész-szük elsősorban a Duce könyveit, (hol ő maga vallja be az ide-gen példákat) a legszembetűnőbb az angol „*Welfare Work*“ in-tézményének, mint alap gondolatnak érvényesülése a Dopolaro-rónál. Ezzel rokon az amerikai — tehát szintén angolszász — „*Playground and recreation Association*“ munkásjóléti szervezet, melynek alapvető és nem egy részletét látjuk viszont az olasz intézménynél, de gyakorlatban már szintén a talián lélek ké-pére és hasonlatosságára átformálva. Kisebb mértékben bár, de kimutatható a belga bányavidék ismeretes munkásjóléti szervezetének, a „*Commission Centrale des Loisirs des Ouvriers de l'Hainaut*“-nak a hatása is. Ezek közül azonban egyik sem nőtt meg egy állam dolgozóit összefogó egységes szervezetté és a fascimus, miután kiemelte vívmányait elszigeteltségükből azáltal, hogy felhasználta őket az egész olasz nemzetnek készült Dopolavoróban, egyszersmint egy soha nem remélt lendületet adott a munkásjóléti eszme fejlődésének.

Mussolini, mikor bejelentette a Dopolavoró alakulását az olasz Kamarában, rámutatott arra, hogy a munkásjóléti intéz-mények nem lehetnek egyes gyárak privilégiumai, hanem egy, minden munkás ember számára hozzáférhető, országos szervezet útján kell gondoskodni arról, hogy a munkás, a tisztviselő, álta-lában a kisdolgozó törvényes oltalomban részesüljön épen a vég-ből, hogy kulturális igényei kielégíttessenek, nehogy a kapita-lizmus kizsákmányolhassa. Kijelentette, hogy minden olasz pol-gárnak — legyen az napszámos, vagy igazgató, — joga van a fizetett nyári pihenőre, baleset esetén megfelelő komoly kárpót-lásban kell részesülnie és előregedés esetén legyen járadéka hol-táig olyan, hogy abból meg is élhessen.

A kamarában történt bejelentést rövidesen követte az 1925. május 1-én kelt 582. sz. királyi dekrétum, mely elrendeli az O.N.D. megalakítását, anyagi bázisul 1 millió líra államsegélyt biztosítva számára. Elrendeli, hogy tagjaitól évi 5 líra tagdíjat szedjen és felállítja a központot egy alállamtitkár vezetésével, akit a Duce nevez ki és aki mellett 10 szakbizottság működik. Ezek:

1. Központi sportbizottság.
2. Szakképzett előmozdító szakbizottság.
3. Népművelési szakbizottság.
4. Szociális kérdések szakbizottsága.

5. Propaganda bizottság.
6. Női szakbizottság.
7. Szini szakbizottság.
8. Zenekulturai szakbizottság.
9. Mozgókép szakbizottság.
- 10 és végül a Rádió bizottság.

A dekrétum rendelkező része célját így jelöli meg: „*Célja: tagjainak szabad idejét úgy kitölteni, hogy azt, azok minél test-lelket üditőbben használják fel. Ezért országosan gondoskodik a mozgalom erről, annak központi irányítást ad és működését szabályozza. Alája tartoznak, illetve külön rendelettel be-leolvasztandók mindazok a meglévő intézmények, amelyek ily célzattal esetleg már a múltban alakultak.*“

A központból indul ki a vidéki Dopolavorok megszervezése. Mussolini felhívást bocsátott ki az összes nagyvállalatokhoz, hogy azok vezetősége, tulajdonosaik támogassák a mozgalmat. Persze, a Duce felhívása parancs volt, hisz Olaszország az egyetlen állam, ahol pl. a gyáros nem hagyhatja abba a munkát, nem állíthatja le a gyárat még akkor sem, ha annak fenntartása nem rentábilis és beszüntetni egy üzemet csak akkor lehet, ha hiteles törvényszéki felülvizsgálat állapította meg azt, hogy a tulajdonos magánvagyonának legalább egy harmadát fizette rá. Ez esetben is az államnak joga van a rosszul prosperáló üzemet önköltségen kisajátítani. A Dopolavoró szövetség megkapta egyszerre az összes munkásjóléti intézményeket (munkás alatt mindig a tisztviselők is értendők), amelyek eddig különböző nagy iparvállalatok mellett működtek. Ezek és a feljebb tárgyalt külföldi szervezetek mintájára számos helyen alakultak új intézmények, egyöntetű elvek és irányítás mellett.

Amint épen a szakbizottságokból látjuk, az intézmény főfeladata az egyén továbbképzése, testi-lelki felfrissítése és mindkettőnek a maga irányában való fejlesztése a szabad órákban.

A munkában kifáradt, az íróasztal mellett kimerült test felüdülésre szorul. A Dopolavoro a szisztematikus testnevelés előharcosa lesz és a rekordőrületről céltudatos munkával szoktatja le tagjait és neveli a tömegsportnak. Legfontosabb állomása munkájának az ünnep és vasárnap, mint a legalkalmasabb nap a felfrissülésre. A szervezet ezreit rendezti egy-egy ilyen nap a kirándulásoknak, hova tagjai féljeggyel utaznak.

Saját hatalmas sí-, rúdli-, sporttelepei és különösen nagyszámú tornatermei mind-mind a tagok kényelmét és a szervezet céljait szolgálják.

Nagy súlyt helyeznek a lélek felfrissítésére, főleg a hétköznapi munkautáni óráira gondolva. Rendszeresen folyik a művészi élvezetekre való nevelés és rendes hétköznapi esti hangverseny, színelőadás, mózi, staggionék, mandolin, ének és zene-

csoportok, operaelőadások hódítják el a munkásembert az italtól, kártyától. Meghatóan bájos kép, amikor a kimosakodott, megvacsorált munkás asszonyával és 8—10 csemetéjével indul a Dopolavoro klubba hirdetett előadásra és onnan nem a korcsma keserű ízével szájában tér haza, hanem a látott szép, a művészet örök demokráciája édesíti meg másnapi munkáját. Természetesen, másnap a gyárban nem az éjszakai verekedés a téma, hanem Verdi egyik örökszép operája, vagy a színtársulat együttese.

Nagy, rendes színtársulatok szerepeltetésén kívül, erős súlyt fektetnek a műkedvelő, de állandó jellegű színtársulatok alakítására is. A központi 7-ik szakbizottságnak külön lapja van az egyesületi színtársulatok irányítására. Ettől kapnak gyakorlati tanácsokat színpadi hatások elérésére, de főleg a darabok megválasztására vonatkozólag. A központ kikölcsonzi a különösen kiváló — persze *nemzeti* és *erkölcsi* szempontból kiváló — darabokat, úgy, hogy egy-egy jelesebb színmű az egész olasz csizmán végigvonul, elszórva mindenhol azt az értéket, amit szerzője adni akart népének. E színi-kultúrán keresztül elevenítik fel céltudatosan a nyugat uniformizáló divatjának ellensúlyozására a népviseleteket, támasztják fel a népszokásokat, a dalt, általában mindazt, amit folklórnak nevezünk. A központ évente nagy színművészeti versenyt rendez dopolavoroi színtársulatok számára a római Nemzeti Színházban, ahol az ország 30 legjobb színtársulata kel versenyre az első díjért. Persze, mondanom sem kell, hogy az így irányított színművészetten át milyen hazafias nemzeti szellemet lehet elérni és hogy lehet megnevelni a közönséget, felébresztve benne a szépet, a jót és elsősorban a *jó ízlést*.

A Dopolavoro munkája azonban itt nem állhat meg; fontos feladatkörrel bővül szociális célkitűzéseivel. Ez alatt nem szabad pusztán a segítség fogalmát értenünk, mert pl. ide tartozik a kisháztartásokkal megkedveltetni a házi állattenyésztést, kertészkedést is. Ezeknek elterjedését elősegíti ingyen nyúl-, baromfiketrecek és méhkasok, tenyészállatok és fajgyümölcsfák adásával is. A termelés tiszta hozamának fele a Dopolavoroé, de a felszerelést a tag idővel meg is válthatja. Díjakat tűznek ki azok számára, akik a három termelési ág valamelyikében a legszebb eredményt tudják felmutatni, mert ezek a nemzetgazdaságra jelentenek nagy hasznot és jelentősen megjavítják az ország import mérlegét.

Igen értékes és nagyhatású a Dopolavoro termelő-, fogyasztási és értékesítő, valamint hitelszövetkezeteinek a munkája. Teljesen a svájci „Amitié” rendszer szerint működnek és az évvégi visszatérítés nem amolyan eszmei, mint a hazai szociáldemokraták Általános Fogyasztási Szövetkezetéé, hanem igen je-

lentős. Hitelszövetkezetei résztvesznek kertvárosépítő akciókban, valamint a nagy, országos meliorációs programba és csak a fenntartás összegének erejéig folytatnak tőkeképzést, a felesleget a tagok megsegítésére, a biztosítási és karitatív munkára fordítják.

Ma már, ha gyermeke születik a Dopolavoro bármely tagjának (pedig az olasz anyák igen szaporák), rendes és gyermekenként emelkedő segélyben részesül.

Automatikusan van biztosítva minden tag halál, balesetből eredő időleges és állandó munkaképtelenség, valamint öregség esetére is. — Halál esetében igen tekintélyes összeget: *10.000 lírát*, állandó munkaképtelenség esetén *5000 lírát*, időleges munkaképtelenség esetén pedig *napi 5 lírát* kap, míg öregségi járadéka a betöltött állás és szolgálati idő szerint változik. Ha figyelembe vesszük, hogy mindezt *évi 5 líra*, tehát másfél pengőért nyeri és amellet munkahelyétől is húzza rendes nyugdíját, betegsegélyzőjét, stb., tehát a Dopolavoro segítsége egy nemvárt plusz az életében, láthatjuk annak rettentő horderejét a munkáság nemzeti irányú nevelésénél.

Itt sem áll meg azonban. Figyelme kiterjed az otthonra is, amennyiben annak hygiénikus voltáról és jóízléssel lehető berendezéséről ismeretterjesztő előadásokkal, tanfolyamokkal és kiállításokkal gondoskodik. Három nagy, évenként ismétlődő *lakberendezési kiállítás van Rómában, Nápolyban és Milánóban*, ezeken olcsó, ízléses és praktikus berendezéseket mutat be tagjainak és ad példát a kisembernek, sőt, az előbb tárgyalt Hitelszövetkezetek útján pénzt is, azok megszerzéséhez. Ezek kapcsán ösztönzőleg hat az olasz iparra is, amely igyekszik új stílust, ízlést és elveket meghonosítani berkeiben, hogy ki tudja szolgálni legjobb vevőjét: a Dopolavorót.

Természetesen erősen foglalkozik az egészség ápolásával is és a családvédelem egyik legkomolyabb tevékenységeinek egyike, amit egy másik nagyjelentőségű intézménynek: az *Opera Nazionale Balilla*-nak kebelében működő „*Societa Patronato*“-n keresztül intéz. Esti kurzusok, vetítettképes előadások, stb., per-sze napirenden vannak.

Jelentős kedvezményben részesülnek tagjai úgy a köz-, mint a magánüzemek részéről. Már említettük, hogy vasúton hajón és egyéb tömegszállításra berendezett járműveken minden további nélkül *50%-os kedvezményt* élveznek. *Ingyen* látogathatják Olaszország összes múzeumait és képtárait. Színházban és moziban hivatalból *50%-os kedvezményt* kapnak és Dopolavoroi könyvtárak számára egységes kulcs alapján leszállított árakon adják a kiadók a könyveket. Ugyiszintén *50%-os kedvezményt* ad a Dopolavoro Klubnak és egyéb helyiségeinek az *olasz Rádió*. A szállodák nagy része *20%-os kedvezményt*

ajánlott fel az intézménynek. De nagymérvű kedvezményt nyújtanak még gyógyszertárak, kereskedők, árúházak is.

Végül, hogy a számok beteljenek: ma már 2,400.000 ember tagja ez intézménynek, 1892 sport egyesület, 676 turista egyesület, 750 kulturális célú egyesület, közel 200 énekkar, 400 színtársulat működik. Hitelszövetkezeti pénztár és segélyegyesület 290 helyen van, kertészeti és mezőgazdasági üzem közel 800 helyen virágzik.

1925-ben a Dopolavoronak 280.854, 1926. végén 453.208, 1928. elején 1,100.000 és ma kb. két félmillió tagja van.

*

Most, miután — bár igen vázlatosan — megismertettem kedves olvasóinkat a Dopolavoro intézményével, alátámasztva hiszem azt a „merész“ követelést, hogy a magyar Dopolavorot adják a *Magyar Népművelés* szellemi vezetése alá, felteszem a kérdést: az olvasottak alapján indokolt-e ez a gondolat, merész-e az a — mondjuk, — követelés?!

Ha figyelmesen elolvassuk, rájövünk, hogy nemcsak hogy indokolt és nemcsak hogy nem merész, de egészen észszerű is! Adva van egy 15 év óta briliánsan működő szervezet, aminek célkitűzései magyar viszonylatban majdnem azonosak, de kétségtelenül a legközelebbállók a Dopolavoróhoz. Adva van egy váz, amire építeni, amit bővíteni, nagyobbítani lehet. Aminek remek, egybetanult vezérkara és az ország legkisebb helységében is beszervezett előadói kara van. Itt valóban megtakaríthatjuk a rettenetes szervezési előmunkálatokat és az új munkatöbbletnek megfelelően alkalmazott fiatal erők, nem állnak majd tanács, szakirányítás nélkül, hanem gyakorlott vezetőik alatt a legrövidebb időn belül aktív és felhasználható tagjai lehetnek a magyar Dopolavorónak.

Cikkemmel nem volt céloom szenvedélyeket felszítani, csak mint a Dopolavoro egyik szerény ismerője kívántam segítségére lenni az illetékeseknek és kérni, hogy az adott kereteken építse ki mielőbb azt, *nehogy úgy járjunk, ahogy 1928-ban, amikor mi, néhányan, magyar fiatalok, meg akartuk csinálni*, de az akkori felfogások ridegségén tervünk megbukott.

Sterio Leonidász.